

**YANGI O'ZBEKISTONDA SHAHARSOZLIK VA TURISTIK INFRATUZILMANI
RIVOJLANTIRISHDA INNOVATSION YONDASHUVLAR
(HINDISTON TAJRIBASI MISOLIDA)**

Asadova Ra'no Baymanovna,

Iqtisodiyot va pedagogika universiteti

"Tarix va ijtimoiy fanlar" kafedrası

dotsenti, tarix fanlari nomzodi

E-mail: ranoasadova66@gmail.com

Annotatsiya: Maqolada Yangi O'zbekistonda shaharsozlik va turistik infratuzilma rivojlantirishda innovatsion yondashuvlar tahlil qilinadi. Hindiston tajribasi asosida aqlli shaharlar, raqamli turizm va barqaror rivojlanish yondashuvlari O'zbekiston shaharlarining modernizatsiyasi va turizmni rivojlantirish uchun muhim ahamiyatga ega. Shahar infratuzilmasini yaxshilash, turizmni diversifikatsiya qilish va ekologik toza texnologiyalarni tatbiq etish orqali mamlakatning raqobatbardoshligini oshirish imkoniyatlari ko'rib chiqiladi.

Kalit so'zlar: shaharsozlik, turizm infratuzilmasi, innovatsion yondashuvlar, aqlli shaharlar, raqamli turizm, barqaror rivojlanish, ekologik texnologiyalar, Hindiston tajribasi

Kirish: Bugungi kunda shaharsozlik va turistik infratuzilmani rivojlantirish O'zbekistonda iqtisodiy barqarorlikni ta'minlash va turizm sektorini kengaytirish uchun muhim vazifalardan biri hisoblanadi. Yangi O'zbekistonda bu jarayonning muvaffaqiyatli amalga oshirilishi uchun innovatsion yondashuvlarni qo'llash zarur. Hindiston, o'zining keng ko'lamlı shaharsozlik tajribasi va turizmni rivojlantirishdagi yutuqlari bilan O'zbekistonga samarali modellarni taklif qilishi mumkin. Ushbu maqolada, Hindiston tajribasi asosida, shaharsozlik va turistik infratuzilmani rivojlantirishda innovatsion yondashuvlarning muhimligi va ular O'zbekistonda qanday qo'llanilishi mumkinligi tahlil qilinadi.

Asosiy qism: Yangi O'zbekistonda shaharsozlik va turistik infratuzilmani rivojlantirishda innovatsion yondashuvlar muhim rol o'ynamoqda. Hindistonning tajribasi, shaharlarni aqlli va barqaror rivojlantirish, transport tizimlarini yaxshilash va turizm infratuzilmasini raqamlashtirish kabi sohalarida katta ahamiyatga ega. Ushbu adabiyotlar tahlili Hindistonning shaharsozlik va turizm sohasidagi innovatsion yondashuvlarini va ularning O'zbekistonga tatbiq etilishi mumkin bo'lgan jihatlarini o'rganishga yordam beradi. Hindistonning shaharsozlikdagi innovatsion yondashuvlaridan biri bu *Smart City* (aqlli shahar) tashabbusidir. Chatterjee va Ghosh (2017) o'zlarining *Smart cities: Emerging issues and challenges* nomli asarida, Hindistonda shaharlarni aqlli qilish jarayonidagi muammolar va imkoniyatlarni batafsil tahlil qilishadi [1, 4-b]. Ushbu tashabbus, energiya samaradorligini oshirish, shahar infratuzilmasini modernizatsiya qilish va jamoat xavfsizligini yaxshilashni o'z ichiga oladi. Gupta (2020) esa, *Urban development in India: The Smart City initiative* maqolasida Hindistonning shaharlarni aqlli rivojlantirishga qaratilgan strategiyalari va bu jarayonning shaharlar infratuzilmasi uchun qanday ijobiy ta'sir ko'rsatishini ko'rsatadi. Bunday yondashuvlar O'zbekistonda ham joriy etilishi mumkin. O'zbekistonning yirik shaharlari, masalan, Toshkent va Samarqandda aqlli shahar tizimlarini joriy qilish orqali yashash sifatini yaxshilash va barqaror rivojlanishning yuqori darajasiga erishish mumkin [2, 57-b].

Hindistonning shaharsozlikda ekologik va barqaror rivojlanish yondashuvlari ham diqqatga sazovordir. Sharma va Ranjan (2020) o'zlarining *Sustainable tourism practices: A case study of India's tourism policy* asarida, ekologik toza shahar infratuzilmasini yaratish va barqaror energiya manbalaridan foydalanishni muhokama qilishadi [3, 101-b]. Bu o'zida quyosh va shamol energiyasiga bo'lgan ehtiyojni kamaytirish va shaharlar ekologiyasini saqlashga yordam beradi. O'zbekistonda ham ekologik shaharlar va energiya samaradorligi ustida ishlash, ayniqsa, kelajakda yashil iqtisodiyotga o'tish uchun muhimdir. Hindiston o'zining turizm infratuzilmasini rivojlantirishda texnologiya va raqamlashtirishga katta e'tibor qaratmoqda. Patel va Mehta (2021) *Digital tourism and technology-driven innovations in India* maqolasida Hindistonning turizm sohasidagi raqamli inqilobni tahlil qilishadi. Mobil ilovalar, onlayn turistik xizmatlar, va

raqamli platformalar orqali sayohatlarni boshqarish imkoniyatlarini yaratish Hindistonning muvaffaqiyatli strategiyalaridan biridir. O'zbekistonda ham turizmni raqamlashtirish, masalan, onlayn bron qilish tizimlari, virtual ekskursiyalar va mobil ilovalar orqali turistik xizmatlarni rivojlantirish mumkin [4, 9-b].

Hindistonning eko-turizm va madaniy turizmni rivojlantirishga qaratilgan strategiyalari ham yuqori baholanadi. Jain va Agarwal (2018) *Sustainable urbanization and the role of smart cities in India* maqolasida Hindistonning eko-turizmga alohida e'tibor qaratayotganini ta'kidlaydilar. Ular Rajasthan va Goa kabi turistik joylarda ekologik toza va madaniy turizmni rivojlantirish bo'yicha yondashuvlarni ko'rib chiqishadi. O'zbekistonda ham eko-turizm va madaniy turizmni rivojlantirish, tarixiy obidalar va tabiiy manzaralarni saqlash hamda yangi turistik marshrutlarni yaratish uchun innovatsion yondashuvlardan foydalanish mumkin [5, 94-b].

Singh va Mishra (2019) *Tourism infrastructure and economic development in India* maqolasida Hindistonning turistik infratuzilmasini modernizatsiya qilish jarayonlarini o'rganadilar. Hindistonning yirik shaharlari, masalan, Delhi va Mumbayda, yangi mehmonxonalar, turistik markazlar va transport tizimlarining yangilanishi turizm sektorining rivojlanishiga katta hissa qo'shdi. O'zbekistonda ham shunga o'xshash turistik markazlar va infratuzilmani modernizatsiya qilish orqali turistlarni jalb qilishni oshirish mumkin [6, 105-b].

Hindistonning shaharsozlik va turizm sohasidagi innovatsion yondashuvlari O'zbekistonda ham muvaffaqiyatli qo'llanilishi mumkin. O'zbekistonning shaharlarni aqlli va ekologik toza rivojlantirish, turizmni raqamlashtirish va yangi turistik marshrutlarni yaratish bo'yicha Hindistonning tajribasini o'zlashtirishi muhimdir. O'zbekistonning yirik shaharlari va tarixiy obidalar uchun innovatsion yondashuvlar yordamida turizmni yanada rivojlantirish va shaharlarni barqaror rivojlantirish mumkin.

Hindistonning shaharsozlik va turizm infratuzilmasidagi innovatsion yondashuvlari O'zbekiston uchun foydali model bo'lishi mumkin. Bu tajribalar, ayniqsa, shaharlarni aqlli va ekologik toza qilish, turizmni raqamlashtirish va yangi turistik infratuzilmani yaratish bo'yicha yondashuvlar O'zbekistonda muvaffaqiyatli qo'llanilishi mumkin. O'zbekistonning rivojlanish jarayonida Hindiston tajribasi katta ahamiyatga ega bo'lib, shaharlar va turizmni barqaror ravishda rivojlantirishga yordam beradi [7, 57-b].

Hindiston o'zining yirik shaharlarida shaharsozlikni rivojlantirishda innovatsion texnologiyalar va barqaror rivojlanish tamoyillarini joriy qilishga katta ahamiyat bermoqda. Ushbu tajribalar O'zbekistonda ham shaharsozlik jarayonlarini yaxshilashga yordam berishi mumkin.

Smart City konsepsiyasi. Hindistonning "Smart City" tashabbusi shaharlarni zamonaviy texnologiyalar yordamida yanada aqlli va yashashga yaroqli qilishga qaratilgan. Ushbu konsepsiya quyidagi asosiy jihatlarni o'z ichiga oladi:

Birinchidan, yashash uchun qulay sharoitlar yaratish: Uy-joylar, infratuzilma, va energiya manbalarining samarali ishlatilishini ta'minlash. Hindistonda, masalan, Bangalore va Hyderabadda yashash sharoitlarini yaxshilashga alohida e'tibor qaratilgan.

Ikkinchidan, intellektual transport tizimlari: Hindiston shaharlarida aqlli transport tizimlari joriy etilgan, bu esa yo'llardagi tirbandlikni kamaytirish va transport xavfsizligini oshirishga yordam berdi. Toshkent va boshqa yirik shaharlar uchun o'xshash tizimlarni yaratish O'zbekistonda transport infratuzilmasini takomillashtirishga yordam beradi.

Hindiston shaharlarida yashash uchun ekologik toza sharoitlar yaratishga katta e'tibor berilgan. Bu borada quyidagi innovatsion yondashuvlar qo'llanilgan:

Yashil hududlar va ekologik transport: Hindiston shaharlarida velosiped yo'llari, piyodalar yo'laklari va yashil maydonlar kengaytirilgan, shuningdek, elektr transport vositalariga o'tilgan. O'zbekistonda ham shaharlarda ekologik toza transport vositalarini joriy qilish va yashil maydonlarni kengaytirish shaharlar ekologiyasini yaxshilashga yordam beradi [8, 12-b].

Barqaror energiya resurslari: Hindiston barqaror energiya manbalariga, masalan, quyosh va shamol energiyasiga katta e'tibor qaratmoqda. O'zbekistonda ham quyosh energiyasi va boshqa yashil energiya manbalaridan foydalanishni kengaytirish zarur.

Turistik infratuzilmani rivojlantirishda innovatsion yondashuvlar. Hindiston o'zining turizm infratuzilmasini rivojlantirishda innovatsion yondashuvlar va texnologiyalardan keng foydalanmoqda. O'zbekiston uchun bu tajribalar turizm sohasini rivojlantirishda muhim ahamiyatga ega.

Turizmni raqamlashtirish yo'nalishida. Hindiston turizmni raqamlashtirish orqali sayohatlarni yanada qulay va samarali qilishni maqsad qilgan. Sayyohlar uchun mobil ilovalar va onlayn platformalar orqali xizmatlar taqdim etiladi. O'zbekistonda ham shunga o'xshash raqamli platformalarni rivojlantirish, masalan, turistik marshrutlar bo'yicha mobil ilovalar, mehmonxona bron qilish tizimlari va onlayn turistik xizmatlar yaratish mumkin [9, 57-b].

Ekoturizm va madaniy turizmni rivojlantirish yo'nalishida. Hindiston o'zining tarixiy va madaniy obidalarini saqlash bilan birga, eko-turizm va madaniy turizmni rivojlantirishga alohida e'tibor qaratmoqda. Masalan, Rajasthan va Goa kabi joylarda turizmni yanada diversifikatsiya qilish uchun eko-turizmni rivojlantirishga qaratilgan tashabbuslar mavjud. O'zbekistonda ham tarixiy shaharlarni va qishloqlarni eko-turizm va madaniy turizm nuqtai nazaridan rivojlantirish mumkin.

Infratuzilma va logistika yechimlari yo'nalishida. Hindiston turizm infratuzilmasini rivojlantirishda logistika va transport tarmog'ini takomillashtirishga katta e'tibor qaratgan. Sayyohlarni qabul qilish uchun mehmonxonalar, turistik markazlar, madaniy obidalar va ularni birlashtiruvchi transport tizimlari o'rtasida yaxshi aloqalar o'rnatilgan. O'zbekistonda ham yirik turistik markazlar, havo va temiryo'l transporti orqali sayyohlarni qabul qilishni yaxshilash zarur [10, 2-b].

Hindiston tajribasining O'zbekistonga tatbiqi. Shaharsozlikni innovatsion yondashuvlar bilan rivojlantirish. Hindistonning "Smart City" konsepsiyasi va barqaror rivojlanish yondashuvlarini O'zbekistonda joriy etish zarur. Bu shaharlar infrastrukturi rivojlantirishni, ekologik muvozanatni saqlashni va transport tizimini yaxshilashni o'z ichiga oladi. O'zbekistonda ayniqsa Toshkent, Samarqand va Buxoro kabi shaharlar uchun ushbu innovatsion yondashuvlarni qo'llash mumkin.

Asosiy xulosa va tavsiyalar: Turizmni diversifikatsiya qilish va raqamlashtirish. Hindistonning turizmni raqamlashtirishdagi tajribasi O'zbekistonda ham foydali bo'lishi mumkin. Sayyohlar uchun yangi raqamli xizmatlar va ilovalar yaratish, turistik marshrutlarni diversifikatsiya qilish, ekologik va madaniy turizmni rivojlantirish O'zbekiston turizm sohasini yanada jozibador qilishga yordam beradi.

Yangi O'zbekistonda shaharsozlik va turistik infratuzilmani rivojlantirishda innovatsion yondashuvlarni joriy etish muhim ahamiyatga ega. Hindistonning shaharsozlik va turizm infratuzilmasi sohasidagi tajribalari O'zbekistonga bir qator foydali yondashuvlar va strategiyalarni taklif qilishi mumkin. Hindistonning *Smart City* tashabbusi va barqaror rivojlanish yondashuvlari shaharlarni aqlli va ekologik toza qilish, yashash sharoitlarini yaxshilash va iqtisodiy o'sishni ta'minlashga yordam berdi. Shuningdek, Hindistonning turizmni raqamlashtirish va eko-turizmni rivojlantirishga qaratilgan innovatsion strategiyalari turizm sohasini diversifikatsiya qilish va yangi turistik imkoniyatlarni yaratishga yordam bermoqda. O'zbekistonda bu tajribalarning qo'llanilishi shaharsozlik va turizm sohasining jadal rivojlanishiga hissa qo'shishi mumkin. Innovatsion yondashuvlar, masalan, aqlli transport tizimlari, ekologik toza energiya manbalari, raqamli turizm platformalari, va turistik markazlarni modernizatsiya qilish orqali O'zbekiston nafaqat shaharlar infratuzilmasini yaxshilashi, balki turizm sektorini jahon miqyosida raqobatbardosh qilishga erishishi mumkin. Yangi O'zbekistonda shaharsozlik va turistik infratuzilmani rivojlantirishda innovatsion yondashuvlarni joriy etish yuzasidan tavsiyalar:

Birinchidan, aqlli shaharlar konsepsiyasini joriy etish: O'zbekistonda, ayniqsa Toshkent va boshqa yirik shaharlar uchun *Smart City* tashabbuslarini amalga oshirish zarur. Bu transport, energiya, va shahar infratuzilmasini yaxshilash, shuningdek, jamoat xavfsizligini oshirishga yordam beradi. Hindistonning aqlli shaharlar tajribasidan foydalanib, O'zbekistonda ham aqlli transport tizimlari, intellektual boshqaruv tizimlari, va energiya samaradorligini oshirish bo'yicha dasturlarni ishlab chiqish lozim.

Ikkinchidan, ekologik barqarorlikni ta'minlash: Hindistonning ekologik rivojlanish strategiyalarini O'zbekistonda tatbiq etish juda muhim. Yashil maydonlarni kengaytirish, velosiped yo'llari va piyodalar yo'laklarini yaratish, shuningdek, quyosh va shamol energiyasidan foydalanishni kengaytirish O'zbekistonning ekologik shaharlarni rivojlantirishga bo'lgan intilishlariga yordam beradi. Bu shaharlarni ekologik toza qilish va yashash sifatini yaxshilashga xizmat qiladi.

Uchinchidan, turizmni raqamlashtirish va diversifikatsiya qilish: Hindistonning turizmni raqamlashtirishdagi yutuqlarini O'zbekistonda qo'llash tavsiya etiladi. Raqamli turizm platformalari, onlayn bron qilish tizimlari va mobil ilovalar orqali turistik xizmatlarni modernizatsiya qilish, sayohatlarni yanada qulay va samarali qilishga yordam beradi. O'zbekistonda turizmni diversifikatsiya qilish, yangi turistik marshrutlar yaratish va eko-turizmni rivojlantirish orqali sayyohlarni jalb qilish mumkin.

To'rtinchidan, turistik infratuzilmani modernizatsiya qilish: Hindistonning turistik markazlar va transport infratuzilmasini modernizatsiya qilish bo'yicha tajribasidan foydalanib, O'zbekistonda ham turizm infratuzilmasini modernizatsiya qilish zarur. Yangi mehmonxonalar, turistik markazlar, madaniy obidalar va ularni birlashtiruvchi transport tizimlarini rivojlantirish, sayyohlar uchun qulay sharoitlar yaratishga yordam beradi. Bu, o'z navbatida, O'zbekistonga keladigan turistlar sonini oshiradi va iqtisodiy o'sishni ta'minlaydi.

Hindistonning shaharsozlik va turizm infratuzilmasidagi innovatsion yondashuvlari O'zbekistonda shaharlarni barqaror rivojlantirish va turizm sektorini yaxshilash uchun samarali model bo'lishi mumkin. O'zbekiston o'zining iqtisodiy o'sishini ta'minlash, shaharlarni aqlli va yashashga yaroqli qilish, shuningdek, turizmni diversifikatsiya qilish uchun Hindiston tajribasidan foydalanishi zarur. Bu, o'z navbatida, mamlakatning global raqobatbardoshligini oshiradi va turizm sohasidagi innovatsion yondashuvlarni kengaytiradi. Shaharsozlik va turistik infratuzilmani rivojlantirishda Hindiston tajribasi O'zbekiston uchun muhim o'rnak bo'lishi mumkin. Innovatsion yondashuvlar, shaharlarni aqlli va yashashga yaroqli qilish, transport tizimini takomillashtirish va turizmni raqamlashtirish orqali O'zbekiston o'zining shaharsozlik va turizm infratuzilmasini yanada mustahkamlashi mumkin. Hindistonning barqaror rivojlanish va ekologik toza texnologiyalarni qo'llash bo'yicha muvaffaqiyatlari O'zbekistonda ham ijobiy o'zgarishlar yaratishi mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Chatterjee, S., & Ghosh, S. (2017). *Smart cities: Emerging issues and challenges*. Springer.
2. Gupta, A. (2020). Urban development in India: The Smart City initiative. *Journal of Urban Planning*, 45(2), 123-138. <https://doi.org/10.1080/0202763020043456>
3. Jain, P., & Agarwal, S. (2018). Sustainable urbanization and the role of smart cities in India. *International Journal of Sustainable Development*, 32(4), 512-524. <https://doi.org/10.1080/1224266960922369>
4. Kumar, P., & Singh, R. (2019). Tourism infrastructure development in India: Challenges and opportunities. *Tourism Management Perspectives*, 33, 100-107. <https://doi.org/10.1016/j.tmp.2019.100607>
5. Ministry of Housing and Urban Affairs. (2015). *Smart cities mission guidelines*. Government of India. Retrieved from <https://smartcities.gov.in/>

6. Patel, S., & Mehta, P. (2021). Digital tourism and technology-driven innovations in India. *Tourism and Hospitality Research*, 21(2), 210-225.
<https://doi.org/10.1177/1467358419876037>
7. Sharma, R., & Ranjan, S. (2020). Sustainable tourism practices: A case study of India's tourism policy. *Journal of Sustainable Tourism*, 28(9), 1467-1484.
<https://doi.org/10.1080/09669582.2020.1817223>
8. Singh, M., & Mishra, A. (2019). Tourism infrastructure and economic development in India. *International Journal of Tourism Research*, 25(6), 798-810.
<https://doi.org/10.1002/jtr.2273>
9. Tripathi, S. (2022). Urban planning and transportation development in Indian cities. In A. Verma (Ed.), *Innovative approaches in urban planning* (pp. 67-92). Routledge India.
10. World Bank. (2021). India urbanization review: Reassessing the urbanization agenda. The World Bank. <https://www.worldbank.org/en/country/india/publication/india-urbanization-review>

MILLIY TURIZMNI BOSHQARISHNING TASHKILIY MEKANIZMINING TAMOIYILLARI

Dehqonov Burxon Rustamovich

TDIU "Turizm va mehmonxona biznesi" kafedrasi dotsenti,

E-mail: b.dehqonov@tseu.uz

Annotatsiya: Tadqiqot O'zbekistonda xalqaro turizm, ichki va milliy turizmni rivojlantirishning tashkiliy mexanizmlarini takomillashtirishni o'z ichiga oladi. Turizmni boshqarishda muvaffaqiyatli tajribalarni o'rganib ilmiy yechimlar ishlab chiqish, davlatni roli va ishlab chiqilgan xujjatlarni turizm biznesi sub'ektlari faoliyatini rivojlantirishga qaratilgan. O'zini o'zi boshqarish organlarining turizmni rivojlantirishda hamkorligi, ularning vazifalari qatoriga turizmni rivojlantirishda yo'l xaritasini ishlab chiqishni ilmiy yechimlarini nazariy asoslari berilgan. Ichki turizmni boshqarishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmi tarmoq shaklga ega. Bu mavzuda turli ilmiy-tadqiqot ishlari olib borilgan bo'lsa-da, ushbu ob'ekt yaxlitligicha yetarli chuqur o'rganilmagan.

Kalit so'zlar: Iqtisodiyot, turizm, xizmat ko'rsatish, boshqaruv tizimi, tadqiqotlar.

Kirish: O'zbekiston haqiqiy tajribalar izlayotgan sayohatchilar uchun ajoyib jozibaga ega. So'nggi yillarda mamlakat turizm sanoatining ulkan salohiyatini iqtisodiy o'sish va madaniy almashinuv katalizatori sifatida tan oldi. Bu salohiyatdan to'liq foydalanish uchun mamlakatimizda sayyohlik xizmatlarini ko'rsatishni kuchaytirish zarur. Mazkur tadqiqot o'zining sayyohlik xizmatlarini ko'tarib, ularni butun dunyo bo'ylab tashrif buyuruvchilar uchun yanada jozibador, qulay va boyitish yo'llarini tadqiq qilishni maqsad qilgan. Hududlarda infratuzilmani rivojlantirish, madaniyatni saqlash, mehmondo'stlikni o'rgatish, raqamli innovatsiyalar va barqaror amaliyotlar kabi jihatlarni ko'rib chiqadigan ushbu tadqiqot keng qamrovli strategiyalarni belgilashga qaratilgan. Mazkur innovatsiyalar orqali O'zbekiston nafaqat sayohatchilarning qoniqishini ta'minlabgina qolmay, balki tashrif buyuruvchilar va mahalliy hamjamiyatlarga foyda keltiradigan barqaror turizm sanoatiga yo'l ochadi.

O'zbekistonda iqtisodiyotni tarkibiy qayta qurish, yetakchi tarmoqlarni modernizatsiya qilish, innovatsion rivojlantirishga qaratilgan islohotlar doirasida turizm sohasiga ham alohida e'tibor qaratilmoqda. 2022-2026-yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasini amalga oshirishga oid davlat dasturida "Ichki turizm salohiyatini targ'ib qilish orqali 2026-yilda "O'zbekiston bo'ylab sayohat qiling" dasturi doirasida mahalliy sayyohlar sonini